

21-23 ianuarie 1941

REMEMORARE DIN UNGHI CONTEMPORAN

Pogromul săvârșit de legionari, în 21 - 23 ianuarie 1941, la București, comemorat în Sinagoga Mare, a fost o rememorare din unghi contemporan, un exercițiu interactiv de neuitare. Au participat, alături de lideri F.C.E.R., C.E.B., B.B.R., A.E.R.V.H., A.C.P.R.I., numeroși evrei bucureșteni, reprezentanți ai ai Guvernului și Parlamentului României, ai Patriarhiei, ai Ambasadelor S.U.A. și Israelului. Adunarea comemorativă, deschisă de șeful Departamentului C.A.S. al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*, a fost un mod de a atrage atenția, o dată mai mult, asupra datoriei opiniei publice de a lua poziție față de negaționiști, a datoriei autorităților de stat de a-i pedepsi, conform legislației în vigoare. „În ce stadiu se află ancheta privind recenta profanare a mormintelor de la Cimitirul Evreiesc din Șos. Giurgiului?” - iată o întrebare pusă de publicistul *Nicolae Lupu*, care spune mult despre starea de spirit a populației evreiești actuale. Desigur, au venit răspunsuri avizate din partea președintelui și vicepreședintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer* și ing. *Paul Schwartz*. Totuși, problema există, fiindcă organizatorii faptei n-au fost prinși. După cum există și mesaje de solidaritate cu suferințele evreilor români, cum a fost cel venit din partea secretarului de stat de la M.I.R.A., chestor general prof. univ. dr. *Anghel Andreescu*, citit de consilier dr. *Radu Nicolae*. Sunt, însă, și fapte care dau de gândit. Chiar în momentul comemorării victimelor pogromului legionar, la Sala Dalles și la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, trei O.N.G.-uri de factură negaționistă au organizat reuniuni de simpatie față de mișcarea legionară. A fost punctul de plecare al analizei întreprinse de dr. în sociologie *Alexandru Florian*, director executiv al I.N.S.H.R., asupra unei cărți de mărturie ale

legionarilor participanți la rebeliune, recent apărută la *Humanitas*. Titlul, „Țara, legionarii, căpitanul”, e de natură să răscolească sufletele supraviețuitorilor Holocaustului în România, a observat moderatorul comemorării, dr. *Aurel Vainer*. Evocarea pogromului, făcută de dr. *Lya Benjamin*, cu imagini ilustrative la retroproiectoare realizate de *Dan Pintilie*, a scos la iveală date inedite despre reflectarea dramei în „*Renașterea Noastră*”, singurul ziar evreiesc cu drept de apariție în 1941, și primul *jahrzeit* pentru martiri. A existat și o premieră: directorul Departamentului pentru Păstrarea și Valorificarea Patrimoniului Sacru al F.C.E.R., ing. *Rudy Marcovici*, a prezentat proiectul de înălțare a unui memorial - loc de reculegere, dedicat victimelor pogromului, la Cimitirul Giurgiului. Centrul ceremoniei a fost rugăciunea pentru odihna *kedošim*-ilor, chemată să vorbească atunci când „orice am spune, e prea firav”, opina Prim Rabinul *Șlomo Sorin Rosen*. *El Male Rahamim* și *Kadiș* (rostite de Prim Rabin și deserventul de cult *Ghidu Bruchmaier*) au făcut să treacă prin suflete un fior de sacralitate străveche. Cu același prilej, a fost lansată cartea, reeditată la *Hasefer*, „*Slovele de martiri*”, antologie de texte ale lui Iancu și Iosif Guttman, uciși de legionari în Pădurea Jilava, tineri care ar fi putut ajunge vârfuri ale intelectualității contemporane, remarcă redactorul de carte, *Andrei Banc*. Afirmăție la care a subscris și *Țicu Goldstein*, laureat al Premiului „Dr. Alexandru Șafran”. Cutremurătoare - retrăirea filmului tragediei, emoție transmisă sălii de prof. univ. dr. *Hava Haas*, sora lui Iancu și Iosif. Unde poate duce manipularea opiniei publice, dacă tăcem sau dacă suntem indiferenți? Întrebarea persistă.

IULIA DELEANU

Dr. Lya Benjamin: „Rezistență spirituală”

„[...] Prima știre legată de pogrom, fără să fie vreo referire la eveniment, apare în ziarul *Renașterea Noastră* în numărul din 30 ianuarie. Se anunță moartea lui Moise Oreckovski”. Abia în „*Cartea neagră*” de Matatias Carp, aflăm împrejurările morții: numele lui se află pe lista alcătuită de Institutul Medico-Legal, la poziția 59: „evreu, funcționar, găsit la abator”. În același număr - încă două anunțuri de deces: Leon Blimes - avocat, ofițer în rezervă; Sigmund Collin - casierul C.E.B., veteran de război. În ziar nu s-a scris că Blimes a fost împușcat la abator, Collin - în Pădurea Jilava. Abia în numărul din 7 februarie al ziarului se dau cifre ale victimelor pogromului (144 de evrei morți și răniți) și se specifică: „Toți evreii au murit asinași de rebeli”. La 21 februarie apare un articol despre Iancu și Iosif Guttman, „Un cuvânt de pomenire” de Max Wurmbrand, în care sunt deplânse „împrejurările deosebit de tragice în care au căzut” și „valoarea lor intrinsecă”, „speranțele ce se legau de viitorul lor”. Foarte expresivă - comparația făcută de Religii între grupul statuar „Laokoon și fiii lui” și martiriul tatălui, Rabinul Zvi Guttman, scăpat miraculos cu viață, și al celor doi fii ai săi, în scrisoarea la primul *jahrzeit* al lui Iosif. În numărul din 14 martie al ziarului apare un reportaj de la înmormântarea Sulurilor Sfinte distruse de legionari, alături de mormintele victimelor omenesce. În aceeași după amiază, *Hevra Kadișa* a organizat, la Templul Coral, prima comemorare în memoria martirilor comunității evreiești bucureștene. Atmosfera de atunci este descrisă atât în ziar cât și în „*Memoariile*” Șef Rabinului Șafran. Predica rostită atunci a fost intitulată „Ochii noștri plâng”. Ceea ce nu însemna că guvernul antonescian avea să aibă o altă atitudine față evrei. Faptul este consemnat în ședința Consiliului de Miniștri din 3 februarie 1941: „să nu permiteți evreilor să se obrăznicesc, să creadă că guvernul s-a transformat în guvern de protectori pentru jidani în Țara Românească”. Totuși, „evreii au găsit o cale de a-și comemora martirii, expresie a rezistenței spirituale, o îmbinare a tradiției cu sentimente de adânc umanism.”

Dr. Alexandru Florian: Legionarii - „eroi de mitologie modernă”?

Referindu-se la volumul de interviuri, selecție din arhiva orală a S.R.R., „Țara, legiunea, Căpitanul. Mișcarea legionară în documente de istorie orală”, de Mariana Conovici, Silvia Iliescu, Octavian Silvestru, directorul executiv al I.N.S.H.R., dr. *Alexandru Florian*, s-a oprit asupra *Notei* privind importanța istoriei orale de a educa publicul „în sensul creării și consolidării conștiinței istorice”. „Așteptările educa-

ționale [în cazul tipăririi unei asemenea cărți . n.r.] nu pot fi decât unele răsturnate: actorii unei organizații sau mișcări politice de extrema dreaptă vor apărea publicului ca eroi de mitologie modernă”, a subliniat vorbitorul. „Ce au urmărit să afle autorii volumului de interviuri? Dacă rebeliunea a fost o lovitură de stat executată de Antonescu sau o inițiativă a legionarilor? Întrebare ciudat formulată având în vedere că și unii și alții se aflau la putere. [...] Nici unul dintre intervievați nu-și asumă vreo culpă”. Privitor la întrebarea dacă a fost sau nu pogrom, cercetătorul sintetizează răspunsul din depoziția unui intervievat: „a intervenit gloata și uite, acuma, Antonescu profită să compromită Mișcarea legionară”. Dr. Alexandru Florian se întreabă la rândul-i: „Istoricii care au alcătuit acest volum nu au simțit nevoia măcar a unei note de subsol prin care să identifice populația civilă evreiască ucisă la rebeliune?” Cercetătorul analizează cum a fost percepută de un legionar rebeliunea în țară: „În noaptea aceea, eu a trebuit să stau la primărie, să fac un tabel cu evreii care trebuiau să iasă a doua zi la curățit. [...] Nu am aflat ce se întâmplă în Capitală, pentru că nu mai aveam curajul să ascult la Radio, știți?”. „Ce aduc noi istoriografice aceste interviuri? Cu ce completează cunoașterea istorică despre rebeliune asemenea răspunsuri? Care este contribuția la formarea conștiinței istorice [...] Întrebări retorice? Nu, mai degrabă răspunsul este subînțeles”, a conchis vorbitorul.

Secretar de stat, prof. univ. dr. Anghel Andreescu: „Amintirea evreilor martiri nu trebuie să fie un demers pentru o singură zi”

„[...] Înainte de toate, evreii sunt cei ce au înconjurat poporul român cu înțelepciune proverbială, cu onestitate, dar și cu generozitate în vremuri de restriști. Evreii sunt, însă, și cei ce în momente nefaste ale istoriei, au fost bătuți, sfărtecați, omorâți, fără nici o vină. [...] Comunitatea evreilor a fost expusă unor mari încercări [în timpul pogromului - n.r.]. În timp ce

Templul evreilor de rit spaniol din strada Negru Vodă, dar și Sinagoga Beit Hamidraș Vechi, din Calea Moșilor 78, cădeau pradă flăcărilor, alte patru temple și sinagogi erau incendiate. În zilele de 21, 22, 23 ianuarie 1941, au fost uciși cu sânge rece nu mai puțin de 121 de evrei, „vina” lor fiind doar aceea că erau evrei. [...] Amintirea evreilor martiri nu trebuie să fie un demers pentru o singură zi”.

Prof. univ. dr. Hava Haas: „Slovele sunt frații mei”

„[...] Eram cinci copii acasă. Iancu, Iosif, frații mei uciși, Efraim, Ithak și eu. Iancu a absolvit Facultatea de Drept și Filozofie. A fost asistent la Catedra de sociologie condusă de Dimitrie Gusti. Iosif a intrat la Medicină. În perioada 1934 - 35, antisemitismul era în creștere. Iosif era bătut, batjocorit și, de multe ori, chiar rănit cu bisturiul de disecție de colegii lui antisemiți. Mi-l amintesc adus acasă, uneori, cu ambulanța. N-a mai putut suporta situația și a trecut la Litere și Filozofie. A terminat facultatea cu lucrarea „Fenomenul mistic”, citită și apreciată și astăzi de specialiști. [...] A purtat o corespondență cu Romain Rolland, care i-a influențat formarea sa intelectuală. În noaptea de 21 ianuarie 1941, un grup de legionari au pătruns cu forța în casa noastră. [...] La întrebarea lui Iancu: „Ce doriți de la noi?”, au răspuns că au venit să-i ia la sediu pentru interogatoriu. Le-a propus să discute pe loc, ca între oameni. „Evreii nu sunt oameni și trebuie nimiciți”, au răspuns. Au început să-i lovească pe tata, pe Iancu și pe Iosif cu bastoane și bare de metal. Am văzut fețele lor însângerate. Sângele s-a împrăștiat pe pereții camerei și a rămas multă vreme lipit acolo. Am auzit gemetele lor. Am văzut cum, aproape fără cunoștință, au fost târați și aruncați, apoi, în camionul pregătit în fața casei. Camionul își avea destinația bine stabilită: Pădurea Jilava. [...] Tata, împreună cu Iancu și Iosif au coborât strâns îmbrățișați și gloanțele ucigătoare au pătruns în corpurile fraților mei și nu l-au străpuns pe tata. [...] Tata s-a întors acasă - copac despuiat de crengi. Aș adăuga că i-au tăiat coroana. [...] *Slovele* sunt frații mei. Cartea rămâne o veșnică mărturie a pregătirii unor străluciți intelectuali, stiși atât de tragic”.

O supraviețuitoare a Holocaustului din România, la O.N.U.

Cu ocazia Zilei internaționale de comemorare a Holocaustului (27 ianuarie 2009), la Organizația Națiunilor Unite va lua cuvântul doamna *Ruth Glasberg-Gold*, supraviețuitoare a Holocaustului din România. Ea va vorbi despre experiența trăită de ea în Transnistria, în lagărul de la Bershad, și despre eforturile ei de a face cunoscută suferința evreilor din România, deportați în Transnistria.

Dr. LYA BENJAMIN

Negaționistul Ion Coja, transformat în hermeanut al *Cărții negre* de Matatias Carp, a mai scormit, de ziua comemorativă a pogromului antievreiesc din București (21-23.01.1941), o modalitate de a nega existența și esența acestei pagini tragice de legionari în istoria României acelor vremi. Respectiva „invenție” - un fel de „Cod al lui Da Vinci” - revelată profesorului Coja a constituit substanța unei lungi „prelegeri”, susținute în fața unui public de 30-40 de persoane adulte sau peste, adunate în după-amiaza zilei de 21 ianuarie a.c. la o conferință de presă desfășurată, în chiar „buricul” târgului, la Muzeul orașului București.

Dedicat trup și suflet negării Holocaustului din România, misionarul acestui „apostolat”, Ion Coja, a avut de luptat în toți anii afirmării sale sociale (în speță politice) cu mărturia cea mai apropiată de evenimente și amplu documentată despre guvernarea legionară, pogromurile din București, Iași, Basarabia, deportarea în Transnistria și celelalte acte de prigoană subsumate Holocaustului din România: este vorba despre ampla lucrare în trei volume (București 1947), intitulată *Cartea Neagră* și datorată lui Matatias Carp. Arma folosită de Coja în combaterea susținerii acestui avizat autor, secretar general al Federației Uniunii Comunităților Evreiești din epocă, nu se baza pe niscaiva documente inedite, ci pe „sentimentul rușinii (mai bine zis al nerușinării, n.n.) pentru faptul că autorul inventează aceste crime sau măcar le exagerează numai, cu bună știință, că adică minte”. Cu argumente, a contrario celor susținute de Carp, se aduceau fie șușoteli particulare în materie, auzite de la X sau Y, fie acte inventate de omenie în favoarea evreilor, ca de pildă cel al propriului său tată, dar neomologate încă, din păcate, de evrei ca aparținând celor „Drepti între Popoare”.

Intuind și apoi probând că nu va ajunge prea departe cu acest „sentiment”, mai ales că zecile de tomuri de documente inventariate de istorici reputați veneau să-l confirme și să adâncească pe Matatias Carp, inventivul Ion Coja, omul unei singure cărți evreiești - al *Cărții negre* - iată că în conferința de presă amintită, numită *simpozion*, își schimbă vechea strategie falimentară pe una nouă, derivată dintr-o nouă lectură „metodică, cu creionul în mână, cu atenția trează” ș.a.m.d., adică nesuperficială și neadormită ca cea dinainte. De astă dată, a avut revelația că acest autor evreu vine în sprijinul „ipotezei” sale cum că, în ianuarie 1941, o bună parte din evenimentele cuprinse în ceea ce unii numesc azi „pogromul de la București” sunt, de fapt, materializarea unei diversiuni la a cărei organizare și desfășurare lideri evrei importanți, precum și o parte dintre victime și-au dat tot concursul. În sensul că: Ion Antonescu a provocat rebeliunea, instigat de evrei; în timpul rebeliunii, legionarii nu au atacat pe nimeni, ci au mărșăluit pașnic prin centrul Capitalei, scandând doar lozinci antimasonice; în cartierele evreiești, autogheoizate, datorită unei „bolnave tradiții” specifice etniei, pagubele produse s-au datorat pegrei mahalalelor stărnite de înșiși liderii acestei minorități, dornici să producă o „convulsie” în urma căreia discordia dintre general și legiune să ducă la un divorț total.

Acesta a fost mesajul transmis de Ion Coja în conferința de presă amintită și larg difuzată apoi pe Internet, unde s-a conchis că: rebeliunea, zisă legionară, a fost opera conducerii evreiești, care a dus astfel până la capăt acțiunea fundamental antiromânească... de a-i scoate pe legionari de la guvernare și de a-i compromite prin crime care nu s-au produs niciodată, sau, de s-or fi săvârșit, nu legionarii le-au făptuit.

Este greu de imaginat că cele de mai sus au putut fi rostite - și apoi larg difuzate prin Internet - de către un profesor universitar, în anul de grație 2009 și într-o țară intrată în U.E. care condamnă negaționismul, fie el izvorât dintr-un sentiment al „rușinii”, fie al nerușinării cu care faptele descrise și inventariate în *Cartea neagră*, ca și în bogata bibliografie existentă în materie, pot fi escamotate.

Fiind adeptul necondiționat al libertății de exprimare - și al dialogului și confruntării de opinii, promovat într-o democrație reală - am considerat că până și cu un Ion Coja s-ar putea realiza o dezbatere civilizată, sprijinită pe realități, motiv pentru care am acceptat în trecut să particip împreună cu domnia-sa la câteva *talk-show*-uri televizate despre respectivele probleme.

După participarea la conferința de presă recentă, numită *simpozion* - deși fără intervenții sau drept la replică - dau dreptate tuturor aceluia care, încă de la prima manifestare negaționistă a lui Ion Coja, și-au dat seama că nu ai ce discuta cu asemenea ticlucitori și impostori în domeniul istoriei, al umanisticii, mai general spus.

Am ținut să relatez cele de mai sus pentru ca eventualii cititori ai textului de pe Internet, ca și unii dintre participanții din sală, neorbiți de argumentele maestrului, să beneficieze de un drept la replică, neacordat la momentul respectiv.

Dacă „elevii” - despre care se spune că ei au dăruit recent peste 100 de monumente evreiești în cimitirul Giurgiului - au profanat doar lespezile, profesorul Ion Coja, prin negarea însăși a existenței în morminte a victimelor pogromului din București, a urmărit totala neantizare a acestora.

HARY KULLER